

VLA-congres 2024 DE WERELDORDE KANTELT!

AFBAKENING CONGRESTHEMA

1. Geopolitiek versus politieke geografie.

In 2007 definieerde de Belgische politicoloog David Crikemans '**Geopolitiek**' als "het wetenschappelijk studiegebied behorende tot zowel de politieke geografie als tot internationale betrekkingen. Het studiegebied onderzoekt de wisselwerking tussen de politiek handelende mens en zijn omgevende territorialiteit en dit in haar drie dimensies, fysisch-geografisch, menselijk-geografisch en ruimtelijk."

Geopolitiek onderzoekt dus als wetenschap de wisselwerking tussen het politieke handelen van de leiders van een land of volk en de brede geografische ruimte waarin dit land of volk zich bevindt. Het gaat dus om een analysemethode die internationale politieke gedragingen wil verklaren vanuit geografische variabelen o.a. lokalisatie, klimaat, topografie, demografie, natuurlijke hulpbronnen en technologische voordelen of nadelen.

In **politieke geografie** staan twee elementen centraal: de politieke organisatie in de wereld en haar ruimtelijke impact, wat neerkomt op de zichtbare gevolgen van politieke processen op diverse ruimtelijke schaalniveaus. Zo kan het bestuderen van landenblokken, of ze nu formeel, specifiek of niet-bindend zijn (UNO, NAVO, BRICS-landen, OPEC, EU, G8, G20, G55) veel informatie opleveren over hun impact op economische en demografische processen op diverse schaal.

De **huidige politieke kaart** is het resultaat van eeuwenlang aanpassen, onderhandelen en bijsturen tussen samenlevingen. Territoria en hun grenzen zijn niet alleen fysisch bepaald en bovendien stuurt 'sense of place' van staten vaak de verdere ontwikkeling. Deze politieke kaart is het startpunt bij analyse en is een basiselement in de aardrijkskundeles.

2. Het geopolitieke kader als congressthema

De **geopolitieke wereld** onderging de laatste decennia wijzigingen met verstrekkende geopolitieke gevolgen. De transitie van bipolaire naar multipolaire wereldorde werd ingezet met de ontmanteling van het IJzeren Gordijn. Langzaam ontstond een 'Nieuwe Wereldorde' waar groeilanden evolueren tot regionale grootmachten en hun mondiale plek steeds meer opeisen. Niet alleen China en India maar ook de andere BRICS- en/of de OPEC-landen nemen op het wereldtoneel steeds meer eigen posities en politieke standpunten in.

De steeds verder **evoluerende mondialisering van economische sectoren** zorgt voor grote verschuivingen waarbij o.a. China of India steeds meer de 'fabrieken' van de wereld worden en door

een sterke koppeling aan de meer perifere grondstoffenmarkten *'incontournable'* geworden zijn. Omgekeerde tendensen waarbij economische sectoren zoals de chipproductie door politieke beslissingen van de VS en de EU binnen de eigen grenzen worden opgezet, lijken de fragmentatie van de wereld te vergroten. De wereldwijde coronacrisis en oorlog in Oekraïne deden de westerse grootmachten hun eigen positie en zekerheden opnieuw in vraag stellen. Dwingen zij zichzelf tot een verregaande economische ontkoppeling en terugplooiing op zichzelf, of is de opgebouwde economische vervlechting niet meer te ontwarren? Een steeds complexere wereldorganisatie is hiervan het gevolg.

Conflicthaarden op diverse plaatsen in de wereld ontvlammen bij de minste vonk, meestal gaat het om socio-culturele verschillen overgoten door een historische of religieuze saus. Maar de geografische context speelt steeds mee op de achtergrond en wordt in politieke analyses beperkt ingeschat. Grootmachten en internationale organisaties trekken hier zelden aan hetzelfde zeel, hullen zich opportunistisch in stilzwijgen of ondervinden hoe beperkt hun macht is bij zoveel verdeeldheid.

Ongelijkheid in de wereldruimte is deels geopolitiek bepaald en neemt overhand toe. Economisch sterke gebieden buiten hun 'centrale' ligging verder uit. Andere regio's blijven perifeer met minder bestaansmogelijkheden voor de lokale bevolking. Uit de verschillen tussen beide zijn economisch geïnspireerde migratiestromen naar de meer 'centraal' gelegen gebieden het tastbare resultaat. Ook hier komt geen eenduidig antwoord van de politieke wereldorde zodat grote verschillen in regionale aanpak zichtbaar blijven.

Het **klimaatdossier** dwingt politieke overheden voor het eerst globaal op diverse beleidsniveaus samen te werken aan een coherent en een bindend beleids- en maatregelenpakket. De klimaatverstoring zette naast een energietransitie, ook een grondstoffen- en voedseltransitie in gang. Die transities haken in elkaar, kunnen regionaal zeer verschillend zijn, elkaar versterken of tegenwerken en opvolgen.

Ook dienen landen een concrete invulling te geven aan de gemaakte mitigatie- en adaptatie-afspraken. Maar ook hier zijn de resultaten van de jaarlijks COP-samenkomsten niet zo hoopgevend waardoor diverse regio's niet meer gestimuleerd worden om de klimaatgevolgen vanuit een globale context in een transitietraject te brengen.